

»Noget For Alle«,
søndagstillæg til Næstved
Tidende, 4. januar 1959.

G a m l e s y d s j æ l l a n d s k e S l æ g t s n a v n e

*Dr. phil. Holger Munk forfæller om
Slægten Lærke*

Er Lærkerne forsvundet
fra eller uddøde i
Sydsjælland? Nej, misforstaa
mig ikke, jeg taler ikke om
alauda arvensis, Sanglærken,
der er almindelig Ynglefugl
her som andet Steds i
Danmark, men derimod om
Slægten *L æ r k e*, der for
en 200—300 Aar siden var
meget udbredt i Sydsjællands
sydøstlige Sogne.

For et Par Hundrede Aar
siden var det en almindelig
gammel Skik at hæfte
Kendingsnavne til Folk, og
det var ikke alene Bomænd,
saasom Gaardfæstere og
Husmænd, men ogsaa
Indsiddere, som kunde have
deres faste Kendingsnavne.
Lad os som Eksempel nævne
en Del Navne, som endnu er
kendt og brugt paa Egnen:

S t a g e, *K a a r e*,
K ø b m a n d, *S t æ r*,
F u g l, *L a d e f o g e d*,
B o m, *V i s*,
B r a k k e r eller
B r a g e r og mange flere,
medens Navne som
L æ r k e, *B r y g g e r*,
B ø d k e r, *K i m m e r*,
B r u u s og *B r e m s* er
gaaet af Brug.

En Del af disse Tilnavne
siger jo ikke saa lidt om den
første Bærer af Navnet, om
hvorfor han nu netop fik
dette Kendingsnavn, men for

Flertallet gælder det, at Oprindelsen ligger i Mørke, ja, vi kender end ikke den første Bærer af Kendingsnavnet. — Efter sydsjællandsk Navneskik hæftede man — saadan i daglig Tale — ikke Tilnavnet bag efter Døbenavnet. Det vilde aldrig falde en indfødt Sydsjællænder mundrapt f. Eks. at sige *A n d e r s K a a r e*. Næ, det hed *K a a r e - A n d e r s* og det hed *S t a g e - H a n s* og ikke *H a n s S t a g e*. Kendingsnavnet ført. Ja, var der kun een Bærer af dette Navn, kunde man endda nøjes med at sige: Sta'ing. »Nørre Hus Staings —«, og ingen, der var hjemmehørende i den By, kunde falde paa at spørge: »Hus, hvæm —« (med lang æm-Lyd). Kendingsnavnet havde udpeget, hvem der blev talt om. Det havde gjort sin Nytte og havde som saadan en Berettigelse. Bæreren af Navnet protesterede heller ikke, men brugte det selv, f. Eks. naar han stod for Tingbogen, Kirkebogen eller skulde skrives op paa een eller anden Liste. Der laa i Almindelighed ikke noget nedsættende eller krænkende i at blive tiltalt, omtalt eller anført ved sit faste Kendingsnavn. Undtagelser kan vel paavises. For Eks. har Bæreren af Tilnavnet *R æ v* (i Ørslev) vel ikke ligefrem været stolt af det, og hvordan har man hilst »*H a n s - G o d d a g* «
f r a R ø d s t o f t e ?

Vi ved altsaa ikke ret meget om, hvordan et Kendingsnavn opstaar eller om dets første Bærer, men vi

ved, at det enten kunde være personligt, og som saadan følge Slægten, hvor den saa rejste hen, eller være hæftet til Gaarden saaledes, at enhver tilkommende Fæster uvægerlig fik det faste Kendingsnavn klæbet paa sig. Den første Gruppe af Kendingsnavne, som altsaa er personlige og arvelige, idet de gaar fra Fader til Søn — ofte gennem mange Generationer — kan vi f. Eks. kalde de ægte Slægtsnavne i Modsætning til de Kendingsnavne, som sammen med Trolovelse og tilstaaet Fæste overføres til den nye Bruger af Gaarden og efter ham gaar videre til den næste i Rækken. I mange Tilfælde vil det dog være svært at holde disse Forhold ude fra hinanden.

Blev nu den samme Slægt paa samme Gaard i Generationer, Fæstet gik fra Fader til Søn, saa groede et Slægtsnavn saa fast sammen med Gaarden i Byfællernes Bevidsthed, at det vilde blive staaende gennem mere end et Hundrede Aar, selv efter at den oprindelige Slægt, som havde baaret Navnet, var uddøde eller kommet fra Gaarden og en ny rykket ind i Stedet. — Sagen synes jo saa lige til, naar en Enke tog sig en ny Mand, hvad hun i Almindelighed var nødsaget til, saafremt hun vilde bevare Fæstet og hermed Opholdet for sig og sine eventuelle Børn, for i saa Tilfælde fik denne omgaaende sin Formands Kendingsnavn — i Byfællernes Mund — og den samme Enke kunde endda gifte sig baade 3 og 4 Gange, uden at det gamle Kendingsnavn, der var

knyttet til Gaarden, i mindste Maade herved mistede sin Klæbeevne. Enhver, der gik ind i det Ægteskab, vidste paa Forhaand, hvad Navn han i Fremtiden maatte føre.

Lad os tage et Eksempel med det kendte Stagenavn. Den første Stage, vi ved noget videre om, boede paa en Gaard i Langebæk. Under Svenskekrigen i 1658-60 blev hans Gaard saaledes ødelagt, at han blev »forflyttet« til en Gaard i Ørslev. Om han ved denne Flytning førte ret meget jordisk Gods med sig, ved vi ikke noget om, med derimod, at han omplantede sit Slægtsnavn til Ørslev for Generationer, hvilket kan tyde paa, at det har været »gammelt i Gaarde«, d. v. s. i Sydsjælland. Lars Stage var imidlertid ikke videre glad for at være i Ørslev. Gaarden, han havde faaet, var meget forfalden, og han laa i idelige Stridigheder med sine nye Byfæller. Det lykkedes ham da ogsaa efter nogle Aars Forløb at slippe ned til en af Kystbyerne — til Bakkebølle, og her forblev han saa til sin Død. Han havde faaet den fjerde østligste gaard i Byen, og hertil førte han sit Kendingsnavn med sig, og ved, at denne Gaard gik fra Fader til Søn i tre Generationer, groede det i Byens Bevidsthed saa fast sammen med Gaarden, at den formaaede at klæbe det paa kommende Fæstere og Ejere helt op til Nutiden, og Gaarden bærer stadig Navnet »Stagegaarden«.

Men i Ørslev forblev Lars Stages ældste Søn Rasmus Stage, fæstede Gaard og bevarede sit Slægtsnavn. Da

han døde, og hans Enke tog sig en ny Mand, fik denne straks Stagenavnet hæftet paa sig, men længere end med ham formaaede det dog ikke at holde sig ved denne Gaard. Rasmus Stages Søn, Jacob Rasmussen Stage, fæstede, da han blev voksen, ogsaa Gaard i Ørslev, men dog ikke sin Fødegård, og tog sit Slægtsnavn med sig hertil. Kendingsnavnet bevarede han, selv efter at han var fradømt sit Fæste paa Grund af »sit idelige Hestebyggeri«, og som Indsieder flyttede til Tolstrup og herfra senere til Skovhuse. Hans Søn igen, Lars Jacobsen, førte Navnet med sig, da han som Ungkarl var blevet gift og herefter »kommet til Gaard i Bakkebølle« paa den Gaard, som nu bærer Navnet »R o s n æ s«. Efter denne Tid var der to Stagegaarde i denne By. Den i den nederste Bys Ende, den fjerde, og saa den sidste her, som laa noget nær midt i Byen.

Lars Jacobsen Stage fik ikke noget langt Ægteskab, men dog langt nok til at fæstne det gamle Slægtsnavn ogsaa til denne Gaard og endvidere Børn, saa Navnet fortsat kunde leve med dem. Lars Larsen Stage, ham der var med at købe Byen til Selveje, og hvis Navn staar paa Bakkebøllestenen, er en af dem, og hans Søn igen, Johan Larsen Stage, arvede baade Gaard og Navn. Begge Dele gaar atter videre fra ham til Sønnen Lars Johannes Stage. Med ham er vi kommet til den Tid, hvor det blev almindeligt at lade Kendingsnavnene gennem kongelig Bevilling gøre til faste Slægtsnavne, som

fulgte Bæreren og hans Børn, hvorhen han eller de saa rejste og slog sig ned ganske uafhængig af et Bylav og en Egn's Skik og Brug. I 1883 faar Lars Johansen saaledes kgl. Bevilling til at ombytte sit sen-Efternavn (Johansen) med Slægtsnavnet Stage. For ham selv kom det selvsagt ikke til at spille nogen Rolle, da han jo blev i sin By, saa længe han levede, men for hans to Sønner, Hans Peder og Rasmus, der begge kom fra Egnen (og til Sorø Amt) fik det den Værdi, at de lovformeligt tog den gamle »Arv« med sig.

Saa godt som det gik *S t a g e n a v n e t*, er det desværre ikke gaaet alle de andre gamle Tilnavne. En Del er vel taget op i den nyere Tid, men mange er ogsaa helt forsvundet — og til de sidste hører bl. a. *L æ r k e n a v n e t*. Om det er ældre end f. Eks. Stagenavnet, ved vi ikke noget om, men derimod, at det var overmaade udbredt i Mern Sogns sydøstre Hjørne for en 2-300 Aar siden. Det var særlig i Byerne Kindvig og Sageby, der boede Lærker, og meget viser hen til, at *H ø f d i n g s h u s* har været

L æ r k e s l æ g t e n s
S t a m g a a r d fremfor nogen. Mange Børnekuld, som tog Kendingsnavnet med sig, er gennem 16 og 17 Tallenes Aarhundrede udgaaet herfra, ligesom Enker, ved at tage sig nye Mænd, har forskaffet disse dette karakteristiske Kendingsnavn.

LÆRKESLÆGTEN

PAA HØFDINGSHUS

Da de svenske i 1658–60 var Herre her i Sydsjælland, sad Lars Rasmussen Lærke som Fæster af Høfdingshus og maatte som saadan sammen med sin Familie bære sin tunge Part af Krigsaarenes Farer og Trængsler. Høfdingshus laa nemlig som Enliggaard ret Nord for Fiskebækken, der skilte dens Jorder fra Balle Bys Marker, og ikke langt fra Hovedvejen mellem Præstø—Mern og til Færgestedet ved Kalvehave. Det var en ganske særlig stærkt benyttet Vej i disse Besættelsesaar, hvor relativt store fjendtlige Styrker forberedte Indtagelsen af Møn. Alene af den Grund var Gaarden et godt beliggende Standkvarter for Fjendens Salvegarder d. v. s. mindre, faste Indkvarteringer, hvis Opgave var flersidig. Dels skulde de holde den stedlige Befolkning og den Modstandsbevægelse, som man kunde vente, denne vilde støtte, i Ave, og dels skulde disse Kommandoer sørge for, at de paagældende Ydelser — navnlig af Naturalier — blev leveret, og for at dette kunde afvikles, at ingen fri Plyndring gik for sig. Men det samme Forhold med saadanne Salvegarder var ogsaa Tilfældet i andre af Omegnens Byer f. Eks. i Allerslev, Rekkende, Skuderup (en Landsby, der et Aarhundrede senere blev nedlagt for at afgive Jord til Oprettelse af Hovedgaarden Liljendal), Skovhuse og Stensby for blot at nævne Eksempler. Men naar Høfdingshus her bliver fremdraget, saa er det

grundet paa en større Retssag, som efter Krigen blev rejst ved Baarse Herreds Ting mod en tidligere Fæster fra Skuderup, Lars Krog, for hans Overgang til Fjende og for de Røverier, Plyndringer, Overfald med Tortur, som han, som stedkendt og i Ly af Besættelsesmagen, øvede netop i disse Byer, vi her har nævnt, og da ganske særlig paa Høfdingshus. Her foretrak han nemlig at have sit Standkvarter. Grunden hertil var vel ogsaa den, at han kendte Lars Lærke som en velstaaende Mand med meget Gods, og Fjenden sværmede jo netop om de gode Gaarde, som Fluer omkring Sukker! Det første, Lars Lærke mistede, var en Hoppe, som hans »Dreng« var paa Vej til Lejren ved København med. Det var Lars Krog, der tog den, og senere kom han igen og tog to Hopper ud af Stalden paa Høfdingshus samt bortførte en Del Sengeklæder. De sidste gensaa Lars Lærke vel aldrig mere, og da heller ikke den ene Hoppe, som Lars Krog red ihjel imellem Skuderup og Høfdingshus. hvorimod den anden Hoppe nok blev leveret tilbage til Gaarden, men først efter at den var ganske ødelagt af slet Behandling. Endnu — og ret kort Tid efter — tog Lars Krog et Par Heste fra Lars Lærke. Han skulde blot en Tur til Gederød, sagde han, men Lars Lærke saa aldrig sine Heste mere — og paa samme Maad gik det endnu engang. Det var 6 Heste, Lars Lærke blev af med paa ret kort Tid, og det har vel nok ikke været de ringeste i hans Stald. Dog var det ikke helt haabløst for Lars Lærke, at

faa sin Avling drevet, da der som Regel var 8 a 10 drætfærdige Heste at tage til. Ved Matrikuleringen i 1688 blev Høfdinghus' Jorder ansat til 8 Tønder, 2 Skæpper og 3 Fjerdingskar i Hartkorn, og maatte saaledes anses for at være af dobbelt Bondegaards Størrelse, hvortil krævedes 2 Plove. — Efterhaanden blev det endog de svenske for broget med alle de »Skælmsstykker«, som Lars Krog øvede imod sine tidligere Stands- og i mange Tilfælde ogsaa Byfæller, saa Oberst Arnstoff paa Jungshoved udstedte Befaling til at lade ham paagribe, saa kan kunde blive straffet. Men Lars Krog var for snedig og forlagde sit Virke til andre Egne.

I Sommeren 1660, da Fjenden belavede sig paa at drage bort, laa Lars Lærke syg en tre Ugers Tid. En Dag kort efter, at han var kommet op af Sengen og sad ved Kakkelovnen, stod Lars Krog — sammen med en anden Rytter — pludselig i Stuen paa Høfdingshus. Nu skulde der plyndres, gøres rent Bord, inden det var for silde, mente Krogen, og Lars Lærke skulde tvinges til at sige, hvor han havde forvaret sit Sølv- og Kobbertøj for ikke at tale om de rede Penge og alt, hvad der ellers let kunde føres bort paa Hesteryg. — Men Lars Lærke ejede ikke noget — paastod han da — dertil var Plyndringerne for ofte gaaet hen over Høfdingshus, og han havde som saadan ikke noget at kunne fortælle. Men Lars Krog troede ham ikke, og medens han selv slog Døre og Skabe i Stykker for at efterspore Værdisager, lod

han Rytteren sætte Tommelskruer paa den syge Lars Lærke og »pinte ham ynkeligen«. Men Lars havde intet at bekende. Da foreslog Krogen Rytteren det barbariske at sætte Skruerne paa »Lars' Hemmelighed — saa siger han vel, hvad han ved«. Men det vilde Rytteren dog ikke — og Krogen rasede videre for at finde Kostbarheder, og var herunder saa heldig efter at have kastet Brøndværket af og rodet med en lang Stang nede i Brønden at støde paa en Kobberkedel, som laa forvaret her. Det gav naturligtvis de to Røvere Blod paa Tanden, og da de kort efter kom gennem Stuen og saa Lars Lærke her ligge som død, mente de, at der ikke var noget at faa ud af ham, hvorfor Lars Krog »bad« Rytteren i Stedet sætte »Pinen paa Kællingen« — da hun jo »ved lige saa meget som Gubben«. Saa satte Rytteren Tommelskruerne paa Konens Fingre og drejede til, saa I Blodet flød. Men heller ikke hun kunde fortælle det, hun ikke vidste, og da Lars Krog kom løbende for at høre Nyheder, »bad« han Rytteren »sætte hardt an« — »saa siger hun nok, hvad hun ved«. Saa satte Rytteren et Stykke af et Tømmeskraft omkring Konens Hoved og drejede til med et Stykke Træ, saa der »sprøjtede Blod ud« — uden at Ofret herunder kunde andet end at klage sig. Først da »Kællingen hartad var død«, tog Rytteren »Pinen« af hende — og opgav videre Forsøg paa at finde noget brugeligt, og sammen med Lars Krog red han endelig ad Gaarde. —

Lars Krog undgik ikke sin Skæbne: Da han henved et Aarstid efter — i Efteraaret 1661 — uforsigtig atter viste sig paa sin gamle Egn i Sydsjælland, blev han paagrebet af Bønderne i Ammindrup — som ogsaa havde et stort Regnskab med ham, som ikke var gjort op — og ført ud til Taarnet i Vordingborg, hvor han blev indsat. Herefter er det, at hans Misgerninger, som her kun er berørt i et meget beskedent Omfang, kommer til Tingbogen paa Baarse Herreds Ting. — Lars Krog blev dømt til Døden og henrettet med Sværd — »dog efterdi han har røvet og ranet som nævnt, at hans højre Haand først afhugges ham i levende Live, Hovedet med samme Haand at satte paa en Stage, og da han har stjaalet, da derover en Galge at slaas, og siden Kroppen derunder i høj og heden Jord at begraves«. Lars Krog fik saaledes sit sidste Hvilested paa en Mark ved Baarse By.

Vi ved, at Lars Lærke slap over Mishandlingen under Lars Krogs sidste Besøg, men kan derimod ikke sige, om »Kællingen«, hans Kone overlevede Rytterens sadistiske behandling. I hvert Fald oplevede Lars Lærke endnu et ægteskab, inden der foretages skifte efter ham selv. Dette foregaar i 1681, og det er opmuntrende at se, hvor forholdsvis hurtigt man her paa Høfdingshus, som paa Flertallet af de øvrige Gaarde i Sydsjælland, var kommet paa Fode med Gaard og Besætning efter de tunge, Krigsaar. Gaarden er velbesat, og det er et forholdsvis velhavende Bo

med noget til alle. Der er 5 Sønner og 4 Døtre, som Enken Maren Madsdatter har at skifte med. De kommer alle til Gaarde i Kindvig, Sandvig og Mern samt paa Høfdingshus. — Naturligvis kan Maren ikke sidde Enke paa den store Gaard, føler sig maaske ogsaa for ung dertil, og Rasmus Olsen Lærke bliver hendes anden Mand. Han er fra Sageby og af Lærkeslægt, idet han er Søn af Ole Madsen Lærke og Maren Povlsdatter. Han fører saaledes selv Lærkenavnet med sig til Høfdingshus, hvilket kun yderligere befæster dette ved denne Gaard. Han dør imidlertid barnløs i 1692 — og nu gaar Maren paa Aftægt, idet hendes Stedsøn Jacob Larsen Lærke, som hidtil har delt en Gaard med sin Svigerfader, Ole Lærke i Sageby, kommer hjem og overtaget Høfdingshus efter sin Svoger. — Der synes at have været et stærkt Sammenhold inden for Lærkeslægten. I 1691 dør Jacob Lærkes første Kone fra 6 Børn, han gifter sig igen, og i næste Ægtekab er der 2 Børn, da han selv dør i 1701 — og Enken tager en Hans Hansen til Mand paa Høfdingshus. Han er ikke — saavidt vi ved — af Lærkeslægt — men faar efter Reglen straks sin Formands Kendingsnavn.

Med Hans Lærke er en god Mand kommet til Høfdingshus, og i de 39 Aar han opnaar at sidde med den, naar den — periodisk — sin bedste Udvikling i den Tid, vi kender dens Historie. Den er 4-længet og paa 54 Fag, men hertil opfører Hans Lærke endnu en mindre

Længe. Der er baade Skorsten, som dengang først i 17Tallene ikke var helt almindeligt, Bagerovn og Maltkølle samt en Bryggerskedel, der kunde tage sine 2 Td. Endelig er der ogsaa Kakkelovn paa Høfdingshus, noget man dengang kun fandt hos de mere velstillede Bønder. Uden omkring Gaarden ligger Frugt- og Humlehaven, og Hans Lærke driver Biavl ud over det sædvanlige, idet han har 7 Bistader. — Gaardens Besætning er paa 9 Heste, 27 Hornkreaturer — Køer, Stude, Ungnød Kalve — 21 Faar med 14 Lam samt 2 gamle Vædre og 36 Svin. Disse Tal er fra Juni 1711, da der holdes Skifte efter Hans Lærkes første Kone, Kirsten Hansdatter, Jacob Lærkes Enke som havde gjort Hans Lærke til Mand paa Høfdingshus. Kornsæden, der staar paa Marken, angives at være Grøde efter en Udsæd paa 5 Tønder Rug, 10 Tønder Byg og 5 Tønder Havre. Der er saaet 2 Skæpper Ærter og 2 Skæpper Vikker samt 2 Skæpper Boghvede. Ærter og Vikker saas i de angivne Maal sædvanligvis paa Gaardene her i Kystbyerne, men Boghvede er en usædvanlig Udsæd. Saavidt huskes, skal vi helt til Lundby for at finde lignende udsæd. Maaske kan det tydes, som Hans Lærke har været en Foregangsmand paa sin Egn. — Det er et stort og godt Bo, baade ude og inde, og det giver et velhavende Præg, som understreges ved, at Registreringen indeholder baade Sølvskeer og Sølvbægere med Initialerne HHS og KHS. Men der er da ogsaa nok til at arve. Kirsten

havde to Børn med Jacob Lærke, og nu i hendes sidste Ægteskab er der 3 Børn. — Da dette Skifte foregik, havde Hans Lærke allerede taget sig en ny Kone ind paa Høfdingshus, en Stedmoder til de 5 Børn — fra 2 til 12 Aar — og en Husmoder til den ret store Husholdning. Det blev »Johanne til Jens Hugger, i Balle«, en Søster til Lars Hugger, som vi kender fra Bondslaget ved Mern i 1734 som en af de rappede »Sommerdrengene«.

Hans Lærke sidder paa Høfdingshus til sin Død i 1740 og gør saaledes Omvæltningen med fra Prins Jørgens Bonde til Kongens Rytterbonde, oplever Stavnsbaandet i 1733, krabler sig igennem 1730'nes fattige Aar og mærker en Snert af den begyndende hærgende »Qvægsyge«. Dog maatte han naturligvis prise sin gode Gaard og havde faaet ved som ung Mand at gaa ind i en Enkes Bo til forholdsvis Velstand, saaledes at han vel slap over det, som mangan anden maatte bukke under for. Endvidere maa det tilføjes, at han var Skovfoged, en Stilling der ikke alene gav ham »Deputatbrænde«, men ogsaa Lejlighed til at drive Jagt. Ved Registreringen i 1711 ser vi saaledes, at han har »2 Flindt Bøsser og en gammel Pistol — desforuden en anden Bøsse samt Kaard og Krudthorn«. Dette Udstyr regnes til »Inventarium«, altsaa til Skovfogedtjenesten og noget som rimeligvis stedse har fulgt og fortsat skal følge med Gaarden, hvorfor det ikke bliver vurderet til Boets Indtægt.

Men Hans Lærkes største Aktiv i disse Modgangsaar har sikkert været »Johanne Lærkes«, som efter det vi nu kan dømme synes at have været en af Egnens betydeligste Kvinder. Desværre har vi jo ikke Mern Kirkebog at støtte os til i denne Vurdering (brændt), men det Billede, som Kalvehave Kirkebog giver os, de mange Gange hun her er nævnt, suppleret med det, vi faar gennem Tingbogen, de Gange hun her er omtalt, støtter stærkt denne Antagelse.

Som vi har hørt, blev Johanne Lærkes Stedmoder til 5 smaa Børn, hvoraf det mindste, en Dreng paa 2 Aar imidlertid døde som lille, men hun ser dog de to pigebørn gift. Maren med en Husmand i Kindvig og Kirsten med en Rytterbonde i Snertinge. Selv faa hun og Hans Lærke 5 Børn, som alle kommer til Skelsaar og Alder. Jacob bliver Rytterbonde i Kindvig, ligesom Mads ogsaa faar Gaard her. Peder kommer til Sageby, medens Datteren Kristen bliver gift med Rytterbonden Jens Bruus i Sdr. Mern. Da Hans Lærke dør i 1740, er det imidlertid kun Jacob, som er kommet hjemme fra, medens de 3 Sønner Mads, Peder og Jens (24, 22 og 19 Aar) frier Moderen, Johanne Lærkes, for det besværlige med at tænke paa en ny Mand til Gaarden. Ogsaa de to ældste kommer med Tiden, som foran fortalt, hjemme fra, og det bliver den yngste, Jens, som Maa tage Styret, gifte sig og overtage Gaarden. Det gør han i 1751, saaledes at Johanne Lærkes altsaa har

siddet med Fæstet i 11 Aar. Nu gaar hun paa Aftægt, hos Sønnen og lever her sine sidste 7 Aar, idet hun dør i Foraaret 1758. Børnene er alle myndige, og der forlanges ikke noget Skifte eller Deling.

Da Jens Hansen Lærke overtog sin Fødegaard i 1751, var den i udmærket Stand. De 51 Fag Bygninger blev kun sat i gæld til 20 Rdl., og af Besætning var der, hvad der skulde være. Da der som sagt ikke skiftes offentligt efter Moderen i 1758, kender vi ikke nøje dens fortsatte Udvikling, men da Aarene er gunstige, maa vi have Lov til afregne med Opgang ogsaa for Høfdingshus. Det kommer derfor som en stor — og smertelig — Overraskelse at se Førsteprotokollen for 30. September 1762 anføre, at »Jens Hansen formedelst en øde Gaards Antagelse i Balle kvitterer — det saakaldte Høfdingshus«, og at denne overtages af Skovrider »Christoffer Petersen fra Emnegaarde«. — Samtidig staar der under Balle By: »Jens Hansen fra Høfdingshus antager Fæste paa den Gaard, Peter Hemmingsen formedelst Fattigdom og Besætningens og Bygningernes slette Tilstand ej længere kunde vedblive«. Gaarden har Matr. Nr. 6, og det halve af Matr. Nr. 10 hører herindunder. Hartkornet er ialt paa 6 Td., 6 Skp. og 2 Album, hvilket kun kan tydes, som en ikke saa ringe Gaard, hvad Jorden angik. Jens Hansen maatte forpligte sig til at være ansvarlig for den nødvendige Besætning og det fornødne Sædekorn »uden dertil at

nyde nogen Hjælp eller Forstærkning«, men Indfæstningen var ogsaa kun 2 Rdl. mod de 10 Rdl., som Skovridderen maatte give for at komme ind paa Høfdingshus.

Dette Skifte har sikkert ikke været frivilligt for Jens Hansen Lærke og maa tages som et af Tidens Overgreb, som Datidens Fæstere kunde komme ud for, selvom Eksemplerne er meget Sældne. Maaske havde Ryttergodset Brug for at flytte Skovrideren fra Ennegaarde og nærmere Midten for Sit Beridt, og som Skovridergaard laa Høfdingshus jo ganske fortrinlig. Men med Lærkeslægts Epoke med Høfdingshus som et samlende Midtpunkt var det hermed — muligt efter Hundreder af Aar — slut, og da Vordingborg Rytterdistrikt i 1774 inddeles for at udstykes i 12 Hovedgaarde, og Høfdingshus bliver det centrale i en af disse, er Gaarden forstedse ude af en Bondeslægts Brug og Eje. Det gamle Høfdingshus bliver brudt ned, og den nye Hovedgaard rejst noget nordligere i Marken ved Vejen, hvor den nu ligger. Af det gamle Høfdingshus er kun bevaret Navnet — endda kun i forringet Skikkelse — idet det pompøse og klangfulde »hus« er ombyttet med det langt fladere og ordinære »gaard« (Jævnfør Glimmingehus, Hammershus, Koldinghus, Akershus m. fl.).

Men Lærkerne, hvordan gik det dem? Ja, her standser min Historie, som tog Sigte paa Lærkeslægten fra Høfdingshus. Men det er

givet, at Slægten Lærke i videste Forstand endnu er meget livskraftig og gennem de ca. 200 Aar, som er gaaet, siden de blev tvunget bort fra Høfdingshus, ogsaa har forgrenet sig og nu maa tælles i Tusinder, og jeg tør ogsaa paastaa, at mange Hundrede af disse læser dette uden at vide det ringeste om deres Stamme. Thi det er jo en Kendsgerning, at medens man paa enhver hæderlig Hunde-, Heste- eller Svinestamtavle kræver fuld Besked om mindst 8 og helst 16 komplette Aner, d. v. s. samtlige Olde- og Tip-oldeforældre, saa ved de 99 pCt., som læser dette, ikke tilsvarende om deres egen Stamtavle.

Desværre synes det gamle, smukke Kendingsnavn Lærke ogsaa at være gaaet tabt her i Sydsjælland, i alt Fald findes det ikke nævnt i Telefontavlen for de Centraler, som nu dækker Lærkernes gamle Egn.

I et enkelt Tilfælde lever det dog endnu som Stednavn og ikke langt fra, hvor Høfdingshus engang laa. Da jeg i denne Sommer kom gennem Viemose Hestehave, sagde min stedkendte Ledsager: »Der ligger Lærkehuset«. Da fik jeg Lyst til at skrive lidt om Lærkerne i Haab om, at andre vilde fortsætte evt. supplere det, der her er fortalt, og det tror jeg, mange med mig vil sige Tak for.